

OLIY TA'LIM XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJ TAJRIBASI

Poyonova Aziza Nasriddin qizi

Qarshi davlat texnika universiteti magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15487189>

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim xizmatlarini takomillashtirishda xorij tajribasi o'rganilib tahlil qilingan. Shuningdek, jamiyat bilimlarini shakllantirish, globallashtirish jarayonlarining kuchayishi, ta'lim xizmatlari bozorida raqobat kuchayib borayotgan hozirgi sharoitda oliy ta'limni xorij tajribalari asosda rivojlantirish zarurati yoritilgan va ko'p qirrali muammolar ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, xorij tajribasi, strategiya, sifat, rivojlanish, inson kapitali, raqobat, mehnat bozori, ta'lim xizmatlari.

Аннотация. В статье изучается и анализируется зарубежный опыт совершенствования образовательных услуг. Также была подчеркнута необходимость развития высшего образования на основе зарубежного опыта в современных условиях формирования общественного знания, усиления процессов глобализации, усиления конкуренции на рынке образовательных услуг, рассмотрены многогранные проблемы.

Ключевые слова: образование, зарубежный опыт, стратегия, качество, развитие, человеческий капитал, конкуренция, рынок труда, образовательные услуги.

Qadimdan bizda bilim olish qadrlangan. Bilimdon kishilar esa el-yurt ardog'ida bo'lganlar. Shuning uchun ham bilim olish va olingan bilimni mamlakatimiz xizmati yo'lida xizmat qildirish oliy insoniylik burchimizdir. Bu vazifalarni muvaffaqiyatli hal etishni muhim shartlaridan biri chet el maktabi va pedagogikasi tajribalari o'rganishdir.

Xalqaro tajribalarini sinchkovlik va qunt bilan o'rganish orqali ta'lim tarbiyada qotib qolgan, o'z dolzarbligini yo'qotib borayotgan ish shakllari, uslublaridan xalos bo'lish bilan birga, uni munosib tarzda yangilashda qo'shimcha boy manbalarga ega bo'lamiz.

Davlatimiz rahbari mamlakatda kadrlar muammosi mavjudligini barcha sohalarga islohotlar sur'atiga mos zamonaviy mutaxassislar kerakligini aytgan edi.

Shu maqsadda butun ta'lim tizimi takomillashtirilmoqda. Maktabgacha ta'lim rivojlantirilayotganini maktab saboqlariga puxta zamin bo'lmoqda. Umumiy o'rta ta'lim sifati ilg'or xalqaro tajriba va zamon talablari asosida yuksaltirilmoqda.

Prezident maktablari, buyuk allomalarimiz nomi bilan ataladigan ixtisoslashtirilgan maktablar, ijod maktablari, Temurbeklar maktablari kabi zamonaviy va innovatsion ta'lim maskanlari tashkil etildi. Ularda xalqaro tajribalar yo'lga qo'yilganligi kelajakda yetuk kadrlar yetishib chiqishidan dalolat beradi. 2019-yil 26-noyabrda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Zamonaviy maktablarni tashkil etish chora tadbirlari to'g'risida"¹gi qaror qabul qilindi. Qarorga muvofiq 2021-yilgacha maktablarning kamida 3 foizi, 2025-yilgacha 20 foizi 2030- yilga qadar esa 50 foizini, zamonaviy maktab" larga aylantirishning asosiy parametrlari belgilandi.

Prezidentimiz maktab o'quv dasturlarini ilg'or xorijiy tajriba asosida takomillashtirish, o'quv yuklamalari va fanlarni qayta ko'rib chiqish, ularni xalqaro standartlarga moslashtirish, darslik va adabiyotlar sifatini oshirish zarurligini takidlab. Maktablarda moddiy-texnik ta'minotini yaxshilash, o'quv tarbiya jarayonida xalqaro zamonaviy pedagogik texnologiyalarini qo'llash bo'yicha vazifalarini belgilab berdi.

Yurtimizda matematika, kimyo, fizika, va biologiya darslarining 10 foizigina amaliy mashg'ulotga ajratilgan. Rivojlangan davlatlarda bu ko'rsatkich 30-50 foizni tashkil etadi.

Shu bois xalq ta'limi vazirligi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligiga o'quv dasturlarida raqamli texnologiyalardan keng foydalanish, aniq fanlarda amaliy mashg'ulotlar ko'lamini oshirish vazifasi qo'yildi.

Bugungi kunda har qaysi xalq davlat va jamiyatning taraqqiyot darajasi, avvalambor uning inson kapitaliga, inson rivojida berayotgan e'tibori bu yo'ldagi say harakatlari bilan o'lchanadi. Bugungi kunda ta'lim mazmuniga bo'lgan e'tibor rivojlangan mamlakatlardagi shart-sharoitlarga yetib bormoqda. Buning isboti sifatida xorijiy mamlakatlarda ta'lim tizimini tahlil qilib o'tamiz.²

Yaponiya ta'lim tizimi

Yaponiya ta'limida "iqtidorli o'quvchi" tushunchasi yo'q. Chunki har bir o'quvchi alohida iqtidor sohibidir.

Ilg'or mamlakatlar ichida Yaponiya ta'limi o'ziga xos yo'nalishi yetakchi o'rinni egallaydi. Jumladan, Yaponiya ta'lim tizimining tarkibi quyidagicha: maktabgacha ta'lim , boshlang'ich maktab, kichik o'rta maktab, yuqori o'rta maktab, oliy ta'lim tizimlariga kiruvchi oliy o'quv yurtlari.

Boshlang'ich maktabda o'qituvchilar bolalarni tanqidga, ya'ni o'z xulqining yomon jihatlarini, maktabdagi kamchiliklarni tanqid qilishga o'rgatishadi.

Bundan ko'rinib turibdiki, o'qituvchi faqat ta'lim berish bilan cheklanib qolmay, bolaning har tomonlama rivojlanishiga ta'sir etadi.

Yaponiya rivojlangan davlatlar ichida o'qituvchining maoshi davlat rahbarlari orasida ham yuqori bo'lgan yagona davlat.

Majburiy ta'lim muhiti. Ta'limning bu pog'onasi 6 yoshdan 15 yoshgacha bo'lgan bolalarni o'z ichiga oladi. Muhtoj oilalarning bolalariga moddiy yordam ko'rsatiladi.

Yuqori o'rta maktab 10-11-12-sinflarni o'z ichiga oladi, bunday maktablarning kunduzgi, sirtqi, kechki bo'limlari mavjud.

Yuqori bosqich o'rta maktablarda butun o'quv jarayonida o'quvchilar 80 ta sinov topshirishadi. O'quvchilar majburiy asosiy fanlardan tashqari o'z xohishlariga ko'ra ingliz tili, texnik ta'lim va maxsus sinovlarga jalb etiladi.

Universitetlariga yuqori va o'rta maktabning yoki 12 yillik oddiy maktabni bitirgan o'quvchilari qabul qilinadi. Universitetlarga qabul qilinish 2 bosqichga bo'linadi: 1-bosqich turar joyda o'tkaziladi, buning uchun yapon tili, matematika, fizika, kimyo, jamiyatshunoslik, tarix bo'yicha test sinovlaridan o'tkaziladi.

Yaponiyada oliy ta'lim majburiy hisoblanadi va u kasb ta'limi bilan uzviy bog'liqdir.

Yuqoridagilardan ko'rinib turibdiki yaponiyada ta'lim tizimi ham shaklan, ham mazmunan yuksak uyg'unlik kasb etgan. Ibrat olsa, o'rgansa arziydigan jihatlari ko'p. E'tiborli yana bir tomoni – Yaponiyada faqat milliy an'analar bilan cheklanib qolmay jahondagi AQSH, Fransiya, Germaniya kabi taraqqiy etgan mamlakatlarning ilg'or pedagogik ish tajribalari ham ijodiy o'zlashtirilgan.

Bunday tajribalar Respublikamiz ta'lim tizimini yanada yuqori pog'onaga ko'tarishda qo'l kelishi shubhasiz.

Amerika Qo'shma Shtatlari ta'lim tizimi: Amerikada o'rta ta'lim 12 yil bo'lib boshlang'ich o'rta va quyi maktablarga bo'linadi. Aksariyat qismi davlat maktablaridan iborat va ularda o'quvchilarning 88 foizi o'qiydi. Ta'lim muassasalarini davlat va shahar byudjetlari moliyalashtiradi, Qo'shma shtatlarda yalpi ichki mahsulotning 7.5 foizi har yili ta'limga sarflanadi. 12foiz o'quvchilar xususiy maktablarga boradi, ularning moddiy resurslari ota-onalar, turli mablag'lar va xayriya mablag'lari hisobidan shakllantiriladi.

Mamlakatlarda ta'lim maskanlari raqamlarga ega emas, ammo ular hududlar bo'yicha yoki mashhur kishilar nomi bilan ataladi.

AQSH da ta'lim tizimining maqbul tomonlarining ijobiy qo'llanishi muhim ahamiyat kasb etadi.³

Germaniya ta'lim tizimi: Germaniya jahon ma'rifat va madaniyat o'choqlaridan biri. Ushbu davlatda har bir fuqaro o'z shaxsini erkin rivojlantirish, o'z iqtidori moyilligi va qobiliyatiga qarab maktab, o'qish joyi va kasb tanlash huquqiga ega.

Maktab ta'lim tizimi boshlang'ich va o'rta ta'lim muassalaridan iborat. Barcha davlat maktablarida o'qish bepul.

Germaniya ta'limi o'ziga xos yo'nalishga juda murakkab tizimga ega. Germaniya davlatida taraqqiy etgan davlatlar orasidan o'rin olishda o'zini oqlab kelayotgan ta'lim tizimi mavjud.

Fransiya ta'lim tizimi: Fransiyada ta'lim sifati ta'lim, sport va tadqiqotlar bo'yicha bosh inspeksiya tomonidan nazorat qilinadi. Ushbu bosh inspeksiya 4 ta vazirlik uchun faoliyat ko'rsatadi. Bosh inspeksiya 4 ta vazifani bajaradi:

1. Qo'llab-quvvatlash - ta'lim, fan, sport, madaniyat boshqaruv idoralarini oliy ta'lim rektoratlarini.

2. Ekspertiza qilish - vazirliklar, idoralar, shartnomalar, rahbarlar faoliyati, xizmatlar, tuzilmalar va boshqalar.

3. Baholash - tashkilotlar, muassasalar, tuzilmalar, ijtimoiy siyosiy ahvol, kadrlar.

4. Nazorat qilish - tashkilotlar, muassasalar, xizmatlar va kadrlar.

Bosh inspeksiyada to'planadigan tajribalarning xilma -xilligi, bolalar bog'chasidan doktoranturaga qadar davlat siyosatini muvofiqlashtirish imkonini beradi. Bu esa ta'lim, fan va yoshlarni rivojlantirishga, o'quvchilarni sport, jamiyat hayoti va jamoat o'qishiga jalb etishga ta'sir qiladi.

Fransiya ta'lim tizimiga ko'ra bola 6-7 yoshida tayyorlov sinfga boradi, keyin shu maktabda 4 yil boshlang'ich sinfdan o'qiydi. Bu boshlang'ich sinflar odatda alohida boshlang'ich maktab sifatida faoliyat ko'rsatadi hamda ularning inspeksiyasi ham, alohida bo'ladi.

Keyingi bosqich o'rta ta'lim kollej deb ataladi. U yerda bola 4 yil o'qiydi va yakunida to'liqsiz maktab bitiruvchisi deb hujjat beradi.

Keyingi 3 yil davomida turli yo'nalishdagi litseylarda o'qiydi hamda yakunida bakalavr imtihonini topshirib uning natijasiga qarab OTM larga qabul qilinadi.

O'zbekiston Respublikasi vazirlar Mahkamasi huzuridagi ta'lim sifatini nazorat qilish ta'lim inspeksiyasi tashkil qilinganiga endigina 2 yildan oshdi. O'tgan davr mobaynida inspeksiyaga yuklatilgan vazifalar bajarish bo'yicha ilg'or xorijiy tajribalarni o'rganish va ularni yurtimiz ta'lim sifatini baholash ishlarini joriy etish bo'yicha maqsadli ishlar olib borilmoqda. Biz ayni damda

chet el pedagogikasidagi ilg'or jihatlarini o'zashtirish, yangi-yangi o'quv predmetlarini ta'lim tarkibiga kiritish bilan jahondagi eng ilg'or pedagogikalarinig biriga aylantirish.

O'zbekiston 2021-yildan buyon PISA va PIRLS xalqaro baholash tizimida ishtirok etishi boshlandi. Bu o'quvchilarni xalqaro baholash tizimida ishtirok etib kelayotgan rivojlangan davlatlarning xalqaro tajribalari bilan o'rtoqlashishga to'g'ri keladi.

Shunday qilib, Oliy ta'lim bu faqat bilim olish emas, balki jamiyatning barqaror rivojlanishi, ijtimoiy tenglik, iqtisodiy samaradorlik va milliy taraqqiyotning asosiy tayanchi hisoblanadi. Shu sababli davlat siyosatida oliy ta'limga alohida e'tibor qaratilishi, bu sohaning moliyaviy va institutsional jihatdan qo'llab-quvvatlanishi zarur.

Oliy ta'lim muassasalarini rivojlantirish mintaqalar va butun mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish uchun ham yuqori iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatga ega, chunki, turli sohaviy yo'nalishdagi korxonalar faoliyatining samaradorligi professional kadrlar tayyorlash darajasiga bog'liq. Binobarin, innovatsiya va tadbirkorlik tamoyillari va usullarini faol hayotga tatbiq etuvchi turli tashkiliy-huquqiy shakldagi ta'lim muassasalarining samarali faoliyat yuritishigina mamlakat iqtisodiy tizimini nafaqat talabalar talab qilayotgan mutaxassisliklar bo'yicha mutaxassislar, balki tadbirkorlik sub'yektlariga zarur mutaxassislar bilan ham ta'minlashi mumkin. Universitetlarning ta'lim xizmatlari muassasalari faoliyatining samaradorligi bevosita ushbu tuzilmalarning rivojlanishini boshqarish samaradorligiga bog'liq. Shu munosabat bilan ta'lim muassasalari faoliyati va ularni boshqarish tizimlarining samaradorligini baholash zarurati paydo bo'ldi. Shu maqsadda institutlarning raqobatbardoshligi, moliyaviy barqarorligi va iqtisodiy salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari o'rganildi, bu ularning faoliyatini prognozlash va rejalashtirishda alohida ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. N.R.Xujakulova, N.A.Poyonova "Ta'lim sohasini rivojlantirishdagi muammolar va unga ta'sir qiluvchi omillar" // Innovatsion iqtisodiyot ilmiy-amaliy elektron jurnal 2024-yil 4-son 14-17 betlar
2. Ikromov A.B., Maxmudov S.Y., Anorqulova G.M. Germaniya: Ta'lim, ilm, fan. Kasb mahorati jurnali -2004-yil. 2 son.
3. G.Anorqulova, A.Karimov. Xorijiy mamlakatlar ta'lim tizimining o'ziga xos yo'nalishi uslub va tahlili. Xalq ta'limi ilmiy metodik jurnali. 2017-yil. 3-son.

4. Iwu C.G., Ezeuduji I.O., Iwu I.C., Ikebuaku K., Tengeh R.K. Achieving Quality Education by Understanding Teacher Job Satisfaction Determinants. Social Sciences. 2018; 7(2):25. <https://doi.org/10.3390/socsci7020025>.
https://www.researchgate.net/publication/45266859_Education_Quality_Process_Model_and_Its_Influence_on_Students'_Perceived_Service_Quality.
5. Khojakulova N. R. Prospects For Further Development Of Medicinal Plants //International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology. – №. 1. – С. 1-8.
6. Khujakulova N. R. WAYS TO IMPROVE THE CURRENT STATE OF CULTIVATION AND PROCESSING OF MEDICINAL PLANTS AND ITS IMPORTANCE //GWALIOR MANAGEMENT ACADEMY. – Т. 25. – С. 15.
7. Khujakulova N. R. WAYS TO INCREASE EFFICIENCY BY APPLYING THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE CULTIVATION AND PROCESSING OF MEDICINAL PLANTS //Экономика и социум. – 2023. – №. 12 (115)-1. – С. 395-399.
8. Khujakulova N. R. WAYS TO ELIMINATE EXISTING PROBLEMS IN GROWING AND PROCESSING OF MEDICINAL PLANTS //Экономика и социум. – 2023. – №. 12 (115)-1. – С. 400-404.
9. Rustamovna K. N. The Role and Importance of Medicinal Plants in the Development of the Pharmaceutical Industry //International Journal of Management IT and Engineering. – 2022. – Т. 12. – №. 3. – С. 88-93.

